

Sotsiaalministeeriumi Strateegiliste Uuringute Programmi 2027. a algava Tegevuse 1 uurimissuund

1. Uurimissuuna nimetus: „Terviseriskide ja riskikäitumise ennetustegevuste majanduslik kogumõju ja kulude vähendamise võimalused“

2. Uurimissuuna kirjeldus ja uuritavad probleemid

2.1. Lahendatav probleem

Paljudes valdkondades (nt tervishoid, sotsiaalhoolekanne, turvalisus) on vahendid piiratud ja tuleb valida, mis toovad maksimaalse kasu minimaalsete vahenditega. Programmiliste tervisekäitumise valdkonna ennetustegevuste¹ hindamisel on keskendutud läbi ennetuse teadusnõukogu² peamiselt tulemuslikkusele. Majanduslikku mõju on Eestis teadaolevalt hinnatud vaid ühe programmilise tegevuse puhul³.

Terviseriskide ja riskikäitumise kogumõju ühiskonnale on samuti Eestis vähe uuritud. Näiteks on uuritud kehalise inaktiivsuse ja üleliigse kehakaalu majandusmõju⁴, kuid keskendutud on peamiselt tervishoiu kuludele ja töövõimetuse tõttu saamata jäänud maksutulule. Samuti on uuritud alkoholitarnitamise kogukulu ning konkreetsete poliitikameetmete investeeringutasuvust⁵. Terviseriskide vähendamise keskkonna ümberkujundamisele suunatud poliitikameetmed asuvad enamasti väljaspool tervise- ja sotsiaalvaldkonda, mistõttu on erinevate valdkondade majanduskulu väljatoomine oluline „tervis igas poliitikas“ mõtteviisi juurutamiseks.

2.2. Uurimissuuna eesmärgid

Ennetustegevuste majanduslikku kogumõju ja kulude vähendamise võimalusi tuleb uurida kahel alasuunal:

- 1) Programmiliste terviseriskide või riskikäitumise ennetustegevuste kuluefektiivsuse hindamise meetodika katsetamine Eestis vähemalt kahe erineva ennetustegevusega. Uuring peaks hõlmama:
 - a. Ennetustegevuse kuluefektiivsuse ja investeeringutasuvuse (ROI) analüüsimist erinevates valdkondades lühikese ja pika (nt 10-20 aastat) perioodi jooksul.
 - b. Välja tuleks tuua negatiivne stsenaarium, mis käivitub, kui väljatöötatud ennetustegevuse osutamine ja rahastamine lõpetada (sh *sunk costs* ja saamata jäänud kasu).
 - c. Analüüsida, kui suur peaks olema ennetustegevusega hõlmatus (nt mitu lapsevanemat läbinud sekkumise; mitu last on hõlmatud sekkumisse jne) selleks, et ennetustegevuse mõju avalduks kohaliku omavalitsuse, maakonna ja riigi statistiliste näitajate tasandil.

¹ Siin peab tellija silmas ennetusprogramme – ajaliselt piiritletud ja sihipäraste, teadus- ja tõenduspõhiste tegevuste kogum, mille eesmärk on ennetada või vähendada võimalikke riske, kahjusid, haigusi või soovimatuid käitumismustreid. Nt VEPA Käitumisriskide Mäng, Imelised Aastad, SELGE.

² [Ennetuse teadusnõukogu | Tervise Arengu Instituut \(TAI\)](#)

³ [14658241416 Imelised Aastad kulu-tulu analüüsi raport 2016.pdf](#)

⁴ [Kehalise inaktiivsuse ja liigse kehakaalu kulu Eestis | Tervise Arengu Instituut](#)

⁵ [Using a return on investment analysis to estimate the economic impact of potential changes to alcohol control policies in Estonia - PubMed](#)

- d. Programmilistest ennetustegevusteks tuleks valida sekkumised, millele on Eestis viidud läbi juhuslikustatud kontrolluuring tulemuslikkuse hindamiseks. Juhul, kui uuringut Eestis teostatud ei ole, tuleks see teha käesoleva uuringu raames.
 - e. Analüüsitavad programmilised ennetustegevused peaksid olema erinõolisid, et oleks võimalik arendada ühtset metoodikat, mis kohaldub erinevatesse valdkondadesse.
- 2) Vähemalt kahe tervisevaldkonna riskikäitumise või terviseriski majandusliku kogumõju hindamine ning kulusid vähendavate keskkonna ümberkujundamisele suunatud ennetusmeetmete investeeringutasuvuse analüüsimine.
- a. Metoodikat tuleks piloteerida läbi vähemalt kahe riskikäitumise või terviseriski, milleks üks võiks olla tasakaalustamata toitumine (laiendus ülemäärase kehakaalu uuringule).
 - b. Iga riskikäitumise või terviseriski kohta võiks analüüsida vähemalt kahe poliitikameetme (nt reklaami keelamine lastele, suhkrumaksu kehtestamise) investeeringutasuvust erinevatele valdkondadele ja riigile tervikuna nii lühikese kui pika perioodi jooksul.
- 3) Ülalnimetatud (ala)uurimissuundade kogemuste ja õppetundide pealt metoodilise raamistiku ja vahendite loomine, millele toetudes saab tulevikus sarnaseid uuringuid läbi viia.

2.3. Tulemuste rakendamise kohad

Tulemusi saab kasutada nii ennetusvaldkonna kui ka tervise-, sotsiaal- ja turvalisuse valdkonnas ressursside kulutõhusamal planeerimisel. Tulemuste põhjal oleks võimalik anda juhtidele, programmi kavandajatele, investoritele, poliitikakujundajatele või teistele otsustajatele teavet, kuidas vahendeid targalt kasutada ning millised ennetustegevusi või teenuseid inimeste riskikäitumise ja terviseriskide vähendamisel eelistada.

Väljatöötatud metoodika saaks regulaarselt valdkonnas kasutusele võtta ning integreerida ennetuse teadusnõukogu hindamise metoodikaga.

2.4. Minimaalsed ootused rakendatavatele meetoditele

Kasutada tuleb usaldusväärseid majandusliku mõju hindamise meetodeid ja põhjendada nende valikut. Kasutatavad majandusliku mõju hindamise meetodid peavad suutma käsitleda mittelineaarseid seoseid, dünaamilisi süsteeme ja valdkondade vahelisi ülekandemehhanisme.

2.5. Milliste valdkondade eksperte tuleb uurimisrühma kaasata?

Sotsiaalteaduste, sh majandusvaldkonna eksperte, rahvatervishoiu eksperte.

3. Projektiperioodi pikkus: neli aastat (2027-2030).

4. Projektitoetuse eelarve aastas: 150 000 eurot aastas; kokku 600 000€.

5. Uurimissuuna kontaktisikud: Brigitta Õunmaa ja Marion Pajumets.